

Om anerkjennelse og makt

Når Trump handler som han gjør, impulsivt og ureflektert, er det i begjæret etter anerkjennelse.

ANERKJENNELSE OG MAK
AV TERJE DRAGSETH

Psykologen Ingjald Nissen skriver at den viktigste kjærlighetshandling er å overse den andres feil. Innsikt i andres svakhet og sårbarhet gir anledning til makt og maktmisbruk.

Barn søker anerkjennelse hos sine foreldre, og får støtte fra foreldrene og lærere når de oppnår resultater i lek og arbeid, ved grenseoverskridende erfaringer og når de forstår konsekvensene av sine handlinger, etter hvert i alle ytterligheter; og viser evner, mot og vilje til å forstå omgivelsene og verden på en realistisk og formfull måte.

Alle relasjoner mellom mennesker handler på en eller annen måte om maktforhold. Foreldre fremstår som autoriteter. Ser vi på politiske og ideologiske relasjoner, for ikke å snakke om teologiske, og på private relasjoner eller relasjoner mellom nasjoner, handler det alltid om anerkjennelse og makt. I kjærlighet gjelder det samme: Vi forelsker oss fordi vi ser og blir sett av en annen, som anerkjenner oss tilbake. Den viktigste kjærlighetshandling er å overse den andres feil, sa psykolog Ingjald Nissen: at man aner-

ser i all sin gru. Trump, skruppelløs forretningsmann og medietjerne, og Putin, nasjonalistisk oligark med kontroll over media, propaganderer begge en maktpersone med urokkelig selvbevissthet, på underlig vis anerkjent av de folk de er satt til å beskytte, nettopp på grunn av sin selvsikre fremtoning og handlingsrom til nesten hva det måtte være for å opprettholde skansen. Slik koffer vi alle for anerkjennelse, enten med innsats i arbeid og privat, men også ved å omgås mennesker som er anerkjent. Vi anerkjennes av de anerkjente.

Den som anerkjenner, må helst ikke være sosialt og kulturelt forpliktet, men nøytral og uten bindinger, slik at anerkjennelsen blir så fri og ulorpliktende som mulig. Anerkjennelse blir en «premie» – enten det dreier seg om den enkeltes eller kollektivets sådanne. Hvordan er det mulig oppnå denne «premiere» uten konflikt eller å trekke noen ned, uten bruk av fysisk eller psykisk vold, enten det er for å vinne territorier, makt i et parforhold eller som et grep for en nasjons sikkerhet?

Anerkjennelsens betydning. Anerkjennelse blir gitt av den andre. Anerkjennelse gir selvbevissthet. Et barn som blir anerkjent for en selvbestemt handling, vokser i form av selvbevissthet. Det er elementært positivt å anerkjenne andres bedrifter, for slik blir man selv selvbevisst og trygg. Det gagnar ens etiske «habitat» å gi anerkjennelse, fordi det i et gjensidig forhold belyser begge parter. Og det koster så lite.

Den personlige anerkjennelse er selvfølgelig, som igjen kan være inngangen til selvinnsikt. Og en sunn selvinnsikt gir mentale verkøyt til analyse og selvkritikk. Alle føler de har en viss verdi i seg selv, og behandles man som om man har verdiløs, oppstår frykt og raseri. Noe av det samme skjer når man ikke lever opp til sine egne verdier. Man føler skam. Motsatt opplever man stolthet.

Demokrati og kunnskap. Humanismen i et demokrati verner om den enkeltes verdi og de rettigheter individet må ha for å virke og fungere optimalt. Vi opplever for tiden mange ulike typer vold mot disse verdiene: Nyazister i gatene, bruk av hersketeknikker i sosiale medier, forhold der dype kunnskap om grusomme undertrykkesmidler benyttes, som treffer den enkelte først isolert, og så de mange. Politiske mørketrakter næres av individets manglende innsikt, og vil etter hvert destruktivt beherske både individet og massen. Slik vil vi føres ut i katastrofen. Innsikt og kunnskap er medisinen mot all makt.

*Kilder:
Ingjald Nissen: Psykopatens diktatur. Aschehoug, 1975.
H.C. Wiind: Anerkjennelse; et tema i Hegels og moderne filosofi. Aarhus Universitetsforlag, 1998.*

Dragseth er forfatter, ter-drags@online.no

DIN TID VÅR TID NY TID

NORGE I VERDEN. VERDEN I NORGE.

Ikke abonnent? Prøv oss gratis de neste to månedene.

Send NYTID til 2030

Ditt naturlige supplement til dagsavis, ukeavis eller internett:

Ny Tid er en månedlig kommentaravis med graveartikler, essays, intervju og et eget utvidet bilag med kritikk av internasjonal sakprosa og dokumentarfilm

– for en global orientering

www.nytid.no

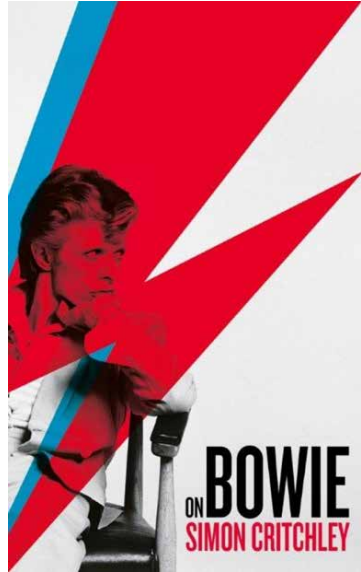

1. Kunst og politikk

Hvad vil det sige at kunsten står i en relasjon til det omgivende samfund? Er kunsten revolusjoner/samfundsomstyrtende eller for og fremmet som folkesom, kritisk kraft som senere kan få politisk betydning? Ifølge visse forfattere (Boris Groys) stiller tabet av tradisjonens betydning og oplysningsfilosofiens død os i en akut politisk situation hvor den enkelte er overlatt til sin egen krop, sin egen usdashed, det nøgner liv. Enhver kunstner stiller sig i dag spørsmålet: Hvordan forklarer jeg det jeg gør? Er jeg i live? Og er det ikke netop kunsten der fremfor noget er den praksis der kan få os til å føle os i live?

Vi ser fotografier av flyktningene, krigsfotografier, katastrofale bilbildeandring – men for de fleste av oss gjør de ikke særlig inntrykk.

I sin bog om David Bowie skriver Simon Critchley at Bowie gjorde os frie til å utvikle et annet selv, mere sært, mærkeligt, åbent og spørrende: livet blev lidt mindre ordinært, mindre kedeligt. Bowie stak ud fordi han lykkedes med å skape variationer over forskjellige figurer (Ziggy, Major Tom, Low), og vi vidste at ingen af dem var ægte, men alligevel ramte det noget sandt. En grundstemning. «En stemning, som viser, at alt i verden ikke stemmer – dvs. ikke er i overensstemmelse med selvet, som muliggjør en vis afmundaning, en tilbagetrekning, gøre os i stand til at se verden i et utopisk lys.» Uden tvil en forunderlig evne, at skænke noget der føles rigtigt med hele kroppen selvom det er inautentisk. Bowies kunst, stærkt kunst, viser os at der er et liv for magt. Et frirum som holder fast i en åbenhed, som hverken er politisk eller privat, men knyttet til kropslige erfaringer.

Følelsen av å være i live

Å være i live er å finne plass til det mållose, plass til tapet, til det overflødige, døden, den blotte væren, det uproductive.

BILLEDKULTURENS KRISE

AV ALEXANDER CARNERA

Lad os begynde med et fotografi. I 1972 tog Jack Schmitt et billede af Jorden fra rumfærgen Apollo 17. «Fordi det viste den sfæriske globe domineret af det blå ocean overlappende med de grønne vandmasser og hvirvellende skyer, blev dette billede kendt som *Blue Marble*. På en effektfuld måde lykkedes det fotografen at fremstille planeten som et hele og i

FAKTA
Foredrag i Kulturhuset Oslo 8. september, i anledning av seminaret «Framing Content» om fotografiets og billedkulturens krise. Man ønskede en bredere dialog om billedets situasjon i dag, dets forhold til kunsten, til tankningen og det eksistensielle.

rummet: Ingen menneskelig tilstedeværelse eller aktivitet kan sees. Billedet blev vist på næsten alle avisforsider verden over ... Folk der så *Blue Marble* sagde at det ændrede deres liv.» (Nicholas Mirzoeff: *How to See the World*)

I dag ser vi fotografier av flygtninge, krigsfotografier, katastrofale bilbildeandring – og for de fleste av oss er social kontekst, taler det ikke fra å dreie politisk sted. Et maleri av druknede flygtninge i Middelhavet «lykkes» ikke fordi det er bærer av et politisk budskap, men fordi det i sin måte å arbeide med materialet på (sansning og form) får mig til å indse min egen skrobhelighet og å jeg derfor berører mig i samme bid som den. Kunsten er dette rum for tankning.

Med Guds død, tradisjonens død, fornuftens død, familiens død og arbeidets tomhet står kunsten ifølge Groys overfor den direkte handling. Men her over ser han at kunstens styrke alltid vil foregå gjennom den indirekte handling, uttrykk gjennom figurer, bilder, lyde, som Kafkas kunst, som Bowies da han var på sit bedste. Lidelsen i dag består i at vi er fanger i et selv, at vi ikke magter ånd end netop at nyde. Den

systembevarende magt virker ikke gjennom undertrykkelse, men gjennom foreløse. Magten styrer folk, ikke gjennom forbud og behov, men ved å gjøre oss uansynlige af nydelse. Entreprenøren og kunstnerens selvsopnering og selvudbyting følges ad. Individet bliver herrer og slaver i et (Han). Hvis kunsten skal hjelpe oss med noe, så er det at se udover os selv. At give os et håb om at vi ikke er alene. Stærk kunst må vise fremmedgjørelsen og samtidig være en længsel etter å slippe ud av vores isolasjon, et desperat forsøg på å overvinde og oppheve ensomheden, en forbindelse til andre mennesker. At slippe væk fra dette kærlighetsløse sted hvor vi befinder oss og finne midler der brænder og som får os til å stoppe og spørge: Hvor er vi nu? Vi må elske det fremmede samtidig som vi må tilkjenne troen på enhver opphøjet illusion, det være Ziggy eller Nietzsches overmenneske. «Overvinnelsen af det menneskelige vilkår er en katastrofe, men samtidig er mennesket stadigvæk en forbindelse. Vi er menneskelige, alt for menneskelige, men langes allene efter å overvinde dette vilkår.» (Critchley)

Et godt kunstverk strømmer ikke over, utleverer seg ikke, men holder på noe, besitter en egen avstand, svever liksom gjennom tiden, igjen og igjen.

2. Kunst og sårhet

Kunstens svækkelse er forbundet med forbruket nydelseskultur, men er kanskje endnu tettere knyttet til myten om å bemestere verden, om å være i kontroll. Jeg har set det mærkelige lys i de unges øjne, lyset at en magskitt digital kontroll over eget liv, narkotisk overspændt ved utsigten til å flyde og shoppe rundt mellom fester, partnere, jobs, uddannelse, Kokainkonien. Det virkelige stot: inngenting at føle. Det bliver stadig sværere for os at få øje på vores egne begrænsninger. Vi har skabt en livsform og et samfund der direkte modarbejder vores evne til å være bevidste om det af være. Til ikke å være i kontroll, døden. Alt er for tæt på og alligevel for langt væk.

I sin lille bog om Giacometti skriver Jean Genet at kunstneren har samme oprindelse som sårret som er netop særeren af ethvert menneske. Et godt kunstværk strømmer ikke over, udleverer sig ikke, men holder på noget, besidder en egen afstand, svever liksom gennem tiden, igen og igen. Det har ingen skohled uten også å være alene, ensom. Det handler om liv, om mørket, hemmeligheden, det nyttesløse, om at betri sig for historien midt i historien. Denne stensens masse af liv (som også er et billede) er modstanden, den er bærer af sårret, tabet, det som vi ellers ikke har adgang til. Når skohledet bliver kalt, *smooth*, får vi Jeff Koons, iPhone, brasiliansk voks, terapilitteratur vi kan spejle os i. Ingen friktion, ingen modstand. Det grimme og mærkelige mister

sin negativtetskraft, som Byung-Chul Han uttrykker det. Selv det diaboliske og uhjemlige glattes ud til forbrug, til nydelse.

Ved å støtte mot min egen grense, være fremmed i mitt eget språk, kan jeg kanskje ikke noe det er verditt å lytte til.

3. Kunst og den frie tanke

«Egentlig kan jeg ikke svømme. Jeg har længe ønsket å lære hvordan.» Det er en olympisk mester der taler. Ordene er fra et lille fragment af Kalka. Den dystygtige svømmer lærer aldrig helt å svømme. Han er fremmed i sit eget element. Handler kunst, kritisk tankning og oppfindsomt liv ikke netop om å bli fremmed i ens eget element? Ved å stude mod min egen grense, være fremmed i mit eget sprog, kan jeg kanskje noe det er værdt å lytte til. Ved å være overfor det jeg ser, kan jeg kanskje begynne å tage billeder der ser verden? Men måske er det blevet sværere? Aktiviteter ser vi som mål, og tapper den tanke at syne der er motdaggelig det velkendte, så det kan fremstå på én gang forunderligt og fremmed, altså virkeligt.

Forholdet mellem hvile og ikke-hvile er venitt om hvile og blevet rekreatjon og opladning til fordel for arbeidet. Den frie tid finnes gjennom arbejdet tid. Som om vi har glemt at tankning uden mål er den mest aktive af alle vores aktiviteter; i tilbagetrekning en blide modtagelige for verden. I en periode ønsked jeg ikke å deltage i samfundet. I alt fald ikke længere at skulle producere på de samme vilkår. Jeg ønsket mig i stedet på en slags deltagende passivitet – og folte efterhånden en sambrøhdning med de fattige, de syge, de ensomme i parkerne, på bibliotekerne, på cafeerne. Ved ikke å deltage i samfundslivet, blev jeg bragt tettere på menneskene. Verden blev større.

I dag lærer vi at se på mennesket som et uendeligt potientiale der kan og skal realiseres gjennom konstant produktivitet. Det vi ofrer er ikke potientiale, men impotentier, vores evne til ikke å være. Til ikke å være et midde, det til et mål. Til ikke å skulle være det, det likt, uten helt åben, tom og fremmed. At være i live er å finde plass til det mållose, påds til tabet, til det overordede døden, den blotte væren, det overordede døden. For hvad skal man gøre når man ikke kan finne tröst i falske guder? Man må blive ved med å skape, stille spørsmål, overvære tiden, igen og igen. Blot så længe en sang varer, et digt varer, en film, kan vi «alskape» alt, med Simone Weils ord, hvad der er skabt ved os, og forestille oss en annen måde å leve på, noget utopisk. Det er dette håb vi finder strømme gjennom de bedste Bowies-ange, Rilkes Duin-olger, Tarkovskis *Stalker*, Bach/Glenn Goulds *Goldbergvariationer*.

Carnera er forfatter og essayist, acrnpp@cbs.dk